

Utjecaj odgojitelja na rodnu (ne)jednakost i rodne stereotipe u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju

Lopar, Anita

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:322101>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Diplomski studij

ANITA LOPAR

DIPLOMSKI RAD

**Utjecaj odgojitelja na rodnu (ne)jednakost i rodne
stereotipe u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju**

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Anita Lopar

Kolegij: Implicitna pedagogija odgojitelja

Tema diplomskog rada: Utjecaj odgojitelja na rodnu (ne)jednakost i rodne stereotipe u
ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju

Mentor: prof. dr. sc. Daria Tot

Zagreb, rujan 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ŠTO JE...?	2
2.1. Spol	2
2.2. Rod	2
2.3. Rodne uloge	2
2.4. Rodna jednakost	2
2.5. Stereotipi	3
2.6. Predrasude	3
2.7. Tolerancija	3
3. TEORIJE O RAZVOJU RODNIH ULOGA	3
3.1. Biološka teorija	4
3.2. Teorija socijalnog učenja	4
3.3. Kognitivno razvojna teorija	4
3.4. Rodne sheme i kognitivne teorije učenja	5
3.5. Psihoanalitička teorija	5
3.6. Integrativni pristup	5
4. ISTRAŽIVANJA RODNE JEDNAKOSTI I RODNIH STEREOTIPA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA U SVIJETU	6
4.1. Kina	6
4.2. Grčka	7
4.3. Norveška	7
4.4. Švedska	8
4.5. SAD	8
4.6. Kenija	9
5. PREDMET I CILJEVI ISTRAŽIVAJA	9
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	10
6.1. Opis uzorka	10
6.2. Instrument	10
6.3. Metoda prikupljanja i obrade podataka	10
6.4. Rezultati i rasprava	10
6.4.1. Rezultati anketnog upitnika	10
6.4.2. Rezultati dobiveni opservacijom	21

7. ZAKLJUČAK	24
LITERATURA	27
PRILOZI	29
Izjava o samostalnoj izradi rada	34

Sažetak

Cilj ovog rada bio je ispitati stajališta i mišljenja o rodnoj nejednakosti i rodnim stereotipima u predškolskim ustanovama te utjecaj odgojitelja na njih. Rezultati su uspoređeni sa sličnih istraživanjima provedenim u drugim zemljama te se tražila međusobna poveznica. Odgojiteljima je ponuđen anketni upitnik zatvorenog tipa i jedno pitanje otvorenog tipa. Osim upitnika, promatrani su odnosi odgojitelja i djece. U istraživanju je sudjelovalo 106 odgojitelja dok se promatranje odvijalo u pet skupina vrtićke i jasličke dobi.

Rezultati anketnog upitnika pokazuju da su odgojitelji rodno osviješteni te ne dijele aktivnosti prema spolu i ne koriste se rodnim stereotipima već potiču rodnu jednakost kroz svoj odgojno-obrazovni rad. Ipak, većina ih smatra da im je potrebno dodatno obrazovanje vezano za rodnu jednakost.

Unatoč navodima odgojitelja iskazanih u anketnom upitniku kako su rodno osviješteni i ne koriste se rodnim stereotipima, promatranje njihovih aktivnosti i postupaka pokazalo je suprotno. Uočeni su različiti postupci svjesnog i nesvjesnog korištenja rodnih stereotipa te izbjegavanje poticanja rodne jednakosti u odgojno-obrazovnom radu.

Ključne riječi: *odgojitelji, rodni stereotipi, rodna (ne)jednakost, odgojno-obrazovni rad*

Summary

The aim of this study was to examine the views and opinions about gender inequality and gender stereotypes in preschool institutions and the influence of educators on them. The results were compared with similar researches conducted in other countries, and a mutual link was sought. Educators were offered a questionnaire with closed questions and one open question. Except the questionnaire, the relationships between educators and children were observed. 106 educators participated in the research, while the observation took place in five groups of kindergarten.

The results of the questionnaire show that educators are gender aware and do not divide activities according to gender and do not use gender stereotypes, but promote gender equality through their educational work. However, the majority of them consider that they need additional education related to gender equality.

Despite the educators' statements in the questionnaire that they are gender aware and do not use gender stereotypes, observation of their activities and actions showed the opposite. Various practises of conscious and unconscious use of gender stereotypes and avoidance of promoting gender equality in education were observed.

Keywords: educators, gender stereotypes, gender (in)equality, educational work

1. UVOD

Suvremeno društvo sve više ističe potrebu za jednakošću na svim razinama pa tako i za ravnopravnošću spolova. Ipak, davno ustaljeni rodni stereotipi koče razvoj rodne jednakosti. Prisutni su kroz cijelu povijest čovječanstva pa ih je društvo prihvatilo kao dio svakodnevice te ih se percipira kao dio kulture. Svako društvo ima određene rodne stereotipe koju su ukorijenjeni u njihovu kulturu i običaje, a koji se uče od najranijih dana. Stoga djeca od rođenja uče i stječu određene socijalne norme, vrijednosti i uloge, ali i rodne stereotipe. Najveći i prvi utjecaj na dječju rodnu socijalizaciju imaju roditelji koji su prisutni od prvih dana u njihovom životu te potiču njihov razvoj prema vlastitim normama i obrascima življenja. Kako je današnje moderno društvo užurbano, tako i djeca sve ranije kreću u institucije za odgoj i obrazovanje gdje se susreću s drugim izvorom socijalizacije – odgojiteljima koji, kao profesionalci, imaju zadaću poticati rodnu ravnopravnost i jednakost spolova. Odgojitelj je važan čimbenik u borbi protiv stereotipnih načina razmišljanja. Međutim, pod pritiskom društvenih normi, dio odgojitelja ostaje zarobljen u kalupima rodnih stereotipa i prepušta se tradicionalnim, ukorijenjenim stereotipnim razmišljanjima i očekivanjima od određenog spola.

Za poticanje rodne jednakosti potreban je odgojitelj otvorenog uma, oslobođen rodnih i svih drugih stereotipa te onaj koji vjeruje da je svako dijete jedinka za sebe i sposobno uspjeti u svim područjima razvoja neovisno o spolu.

Dosadašnja istraživanja navedena u radu ističu kako se rodna jednakost formalno provodi u većini predškolskih ustanova diljem svijeta, no u praksi se i dalje pojavljuju rodni stereotipi korišteni od strane odgojitelja koji, usprkos tome, tvrde kako potiču rodnu jednakost.

Ovo istraživanje za cilj je imalo ispitati stajališta i mišljenja odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodnim stereotipima, njihove procjene svog odgojno-obrazovnog rada u skladu s rodnom jednakošću te potrebe za dodatnim obrazovanjem i usavršavanjem na području rodne jednakosti. U teorijskom dijelu rada pobliže se objašnjavaju termini korišteni u radu, a zatim se navode i opisuju teorije o razvoju rodnih uloga. Daje se uvid i u istraživanja rodnih stereotipa i rodne (ne)jednakosti u predškolskim ustanovama diljem svijeta.

2. Što je...?

Kako bismo bolje razumjeli bit teme ovoga rada i provedenog istraživanja, potrebno je definirati osnovne pojmove koji se u njemu spominju. Za definicije pojmova, korišten je *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije* (Borić, Pešut i Kesić, 2007) te priručnik autorice Edite Slunjski *Kako djetetu pomoći da ... (p)ostane tolerantno (razumije i prihvaća različitosti* (Slunjski, 2013).

2.1. Spol

Spolom se smatraju biološke značajke koje obilježavaju ljudska bića kao žene i muškarce. U društvenim se znanostima spol definira kao društvena i zakonska klasifikacija bioloških značajki koje osobe dijele na samo dvije kategorije, na muški i ženski spol. Spol na osnovi genitalija i reproduktivnih funkcija tako predstavlja znanje o tijelu te je također podložan interpretacijama i kulturalno uvjetovan (Borić, Pešut i Kesić, 2007).

2.2. Rod

Koncept roda se odnosi na društvene razlike između žena i muškaraca, razlike koje su naučene, koje se mijenjaju s vremenom i koje imaju širok raspon varijacija unutar jedne kulture i između kultura. Rod se definira i kao društveno-kulturalni koncept kojim se pridaje značenje razlici spolova, kao tvorbeni element društvenih odnosa koji se temelje na uočenim razlikama između spolova te kao primarni način označavanja odnosa moći (Wallach Scott, 2003, prema Borić i sur., 2007).

U hrvatskoj jezičnoj praksi pojmovi rod i spol nisu dovoljno značenjski razdvojeni. Jedan od razloga je i ukorijenjena uporaba termina spol i u značenju roda.

2.3. Rodne uloge

Skup očekivanih postupaka i ponašanja koji je povezan s činjenicom – i unaprijed računa na nju – je li osoba muškarac ili žena, i to na način kako je opisano u pojmu “društveni ugovor zasnovan na spolu/rodu” (Borić i sur., 2007).

2.4. Rodna jednakost

Rodna jednakost, odnosno jednakost između žena i muškaraca pretpostavlja jednakost ljudskih bića neovisno o njihovu spolu ili rodu, a na temelju pripadnosti ljudskoj zajednici (Kašić i dr.: 2005, prema Borić, Pešut i Kesić, 2007). Rodna jednakost znači da muškarci

i žene imaju mogućnost punog sudjelovanja kao i jednake mogućnosti ili životne prilike pristupu i kontroli dobara i resursa.

2.5. Stereotipi

Rasprostranjene generalizacije o značajkama neke skupine, „slike u našim glavama“, neki klišeji o ljudima, pojavama i događajima (Slunjski, 2013, str. 47).

2.6. Predrasude

Predrasude počivaju na stereotipima, uključuju pretjeranu sumnjičavost (ili čak mržnju) prema određenoj skupini ljudi zbog određenog oblika različitost. Na njihov razvoj utječe socijalizacija, želja za pripadanjem nekoj grupi ali i čovjekov psihički profil (Slunjski, 2013). Prema Pojmovniku (Borić i sur., 2007), predrasude su najčešće negativan (a ponekad može biti i pozitivan) stav o nekoj skupini i/ili pripadnicima.

2.7. Tolerancija

Prema Slunjski (2013), pojam tolerancija dolazi od latinskog glagola *tolerare* što znači tolerirati, tj. podnositi. Biti tolerantan znači biti svjestan različitosti drugih u odnosu na nas i tu različitost prihvaćati u svakodnevnom životu. Ona podrazumijeva uvažavanje tuđih ideja, stavova i načina života.

3. Teorije o razvoju rodnih uloga

Tijekom odrastanja, djeca stvaraju opću sliku o sebi i svojoj okolini te se povezuju s drugima oko sebe. Kroz socijalizaciju s drugom djecom i odraslima, stječu i uče ponašanja, uvjerenja i norme društva kojem pripadaju te ideju o svojim ulogama unutar društva. J. J. Arnett (1995, prema Šikić-Mićanović) navodi da su obitelj, vršnjaci, škola ili posao, zajednica, mediji, pravni sustav i kulturni sustav vjerovanja izvori socijalizacije te da su oni međusobno povezani i djeluju zajedno kako bi promovirali socijalizacijske ciljeve kulture. Paralelno s tim, razvijaju se i uvjerenja o ulogama i očekivanjima koja su povezana sa svakom spolnom grupom i samoidentitet kao pripadnik jedne ili druge spolne uloge. Dječja svijest o pripadanju muškom ili ženskom rodu razvija se u vrlo ranoj dobi. Većina teoretičara i istraživača slaže se da socijalizacija počinje u trenutku djetetova rođenja (Stern i Karraker, 1989). Mnogi od njih kroz

svoja su istraživanja pokušali objasniti kako i kada točno djeca stječu spolno tipizirana ponašanja i uloge.

3.1. Biološka teorija

Zagovornici ove teorije smatraju da djeca nisu rođena kao *tabula rasa* već, kako navode Šikić-Mićanović (1997) i Stockard (2006), ulaze u svijet genetski pripremljena za pokazivanje određenih tendencija u ponašanju. Genetske, anatomske i hormonske varijacije među spolovima uvelike su odgovorne za razlike u ponašanju vezane za spol što stvara predispoziciju muškarca i žene za usvajanje rodno dosljednih spolnih uloga. Kao uporište ovoj teoriji, navode se primjeri iz područja evolucijske psihologije koja sugerira da ljudska ponašanja i osobine odražavaju prilagodbe koje su nam omogućile da preživimo u često opasnim i nesigurnim okruženjima u kojima su ljudi evoluirali.

3.2. Teorija socijalnog učenja

Kanadski psiholog Bandura smatra da djeca stječu svoje rodne identitete, preferencije spolnih uloga i spolno tipizirano ponašanje kroz izravnu poduku i učenje promatranjem, odnosno kroz poticanje djece na aktivnosti koje su u skladu s očekivanjima njihove spolne skupine te odvlačenjem od onih koje nisu u skladu s njihovim spolom. Razvoj spolno tipiziranih ponašanja javlja se i kroz proces modeliranja. Kako navodi Bandura (1997, prema Šikić-Mićanović, 1997), djeca stječu velik postotak spolno tipiziranih atributa promatranjem i oponašanjem modela koji je u većini slučajeva istog spola kao i dijete. Ipak, kako navodi Šikić-Mićanović (1997), pronađeno je vrlo malo potpore za važnost modeliranja u razvoju rodnog identiteta budući da su istraživači pokušali specifično promijeniti rodno povezane modele koje djeca dobivaju, no promjene u ponašanju bile su privremene.

3.3. Kognitivno razvojna teorija

Budući da empirijsko istraživanje nije uspjelo pružiti snažnu potporu teoriji socijalnog učenja, znanstvenici su se okrenuli drugim objašnjenjima socijalizacije općenito pa tako i rodnoj socijalizaciji. Kognitivno razvojna teorija nadovezuje se na istraživanje Jeana Piageta i njegovo otkriće da djeca postupno razvijaju složenije načine interakcije s drugima i razumijevanje svijeta oko sebe. Kohlberg (prema Stockard, 2006) smatra da se dječji pogledi na odgovarajuće uloge mijenjaju kroz odrastanje, odražavajući njihov promjenjivi kognitivni razvoj. Kad dijete shvati konstantnost spola koje se javlja između pete ili šeste godine, ono postaje visokomotivirano da nauči ponašanje koje se očekuje ili je prikladno za određeni spol. Ipak,

kritičari ove teorije smatraju da se stereotipi o rodnim ulogama javljaju mnogo ranije navodeći da već trogodišnjaci pokazuju preferencije za određene aktivnosti i partnere za igru.

3.4. Rodne sheme i kognitivne teorije učenja

Rodne sheme su kognitivne sheme koje se koriste za organiziranje informacija na temelju rodnih kategorija. Stockard (2006) navodi da djeca razvijaju sve razrađenije rodne sheme kako razvijaju rodni identitet i svoje razumijevanje rodnih uloga. Također, kategoriziraju informacije na temelju toga uključuje li to njihovu spolnu (unutarnju) skupinu ili onu drugu (vanjsku) skupinu te zatim koriste tu kategorizaciju kako bi lakše odabrali aktivnosti i ponašanja. Ova teorija ne pobija druge teorije već može potencijalno pomoći da razumijemo više o utjecaju potkrepljenja, modeliranja i kognitivnog razvoja.

3.5. Psihoanalitička teorija

Utemeljitelj ove teorije je Sigmund Freud (prema Stockard, 2006) koji je krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća utemeljio teoriju koja se oslanja na koncept identifikacije, odnosno sklonost djeteta da oponaša drugu osobu, obično roditelja istog spola. Smatra da je usvajanje rodnih identiteta i spolno tipiziranih ponašanja rezultat Edipovog kompleksa. Njegovo stajalište su oštro osudili pa su njegovi sljedbenici ublažili njegovu hipotezu razvivši alternativnu perspektivu koja naglašava ulogu majke (žene) kao prve osobe s kojom se dijete povezuje pa samim time je njegova prva identifikacija ženska, a ne muška. Kroz odrastanje, ta povezanost se smanjuje te dijete uči pojmove muškarca ili žene što je djevojčicama lakše budući da se identificirala s majkom kao prvom osobom, dok dječaci moraju odbaciti svoj prvi identitet kao ženski te se povezati s muškim što je teže budući da očevi često nisu središnji dio života dječaka u njegovim prvim godinama. Freud navodi kako se Edipov kompleks javlja u dobi između treće i šeste godine, što dovodi u pitanje ovu teoriju budući da je prethodno navedeno kako se spolno tipizirana ponašanja javljaju već u dobi od treće godine.

3.6. Integrativni pristup

Ovaj pristup kombinira biosocijalnu teoriju, teoriju socijalnog učenja, kognitivno razvojnu teoriju i teoriju rodnih shema (Šikić-Mićanović, 1997). Zastupa se teza da biološke karakteristike i mehanizmi društvenog učenja igraju središnju ulogu u procesu rodne tipizacije te su u interakciji s dječjim kognitivnim sposobnostima strukturiranja i sklonostima obrade informacija (rodne sheme) kako bi odredili tijek i ishod razvoja spolnih uloga. Dijete se od rođenja etiketira, podsjeća na vlastiti spol, potiče na rodno dosljedno ponašanje čime zarana

stječe znanja i sklonosti prema spolu i osnovnom rodnom identitetu. Nadalje, od treće do šeste godine, ono počinje tražiti informacije o spolnim razlikama iz rodnihih shema i postaje intrinzično motivirano za obavljanje spolno prikladnih aktivnosti. U dobi od šest ili sedam godina, djeca postižu rodnu konzistentnost te se oslanjaju na ponašanje istospolnih modela, a manje na rodne sheme.

4. Istraživanja rodne jednakosti i rodnihih stereotipa u predškolskim ustanovama u svijetu

U posljednjih desetak godina, rodna jednakost subjekt je mnogih istraživanja u raznim područjima znanosti, poput antropologije, sociologije, političkih znanosti. U 21. stoljeću, kada mnoge međunarodne zajednice za cilj navode (i) rodnu ravnopravnost, i dalje je prisutna rodna polarizacija koja uključuje rodne stereotipe. Iako se globalno svijet dijeli na „napredni zapad“ i „tradicionalni istok“, brojna istraživanja koja su se bavila rodnom (ne)jednakošću u svijetu, ističu kako se rodna diskriminacija i dalje podjednako javlja kod razvijenih i manje razvijenih zemalja. U radu su prikazana neka istraživanja o rodnoj jednakosti i rodnihih stereotipima koja su provedena u odgojno-obrazovnim ustanovama u Kini, Švedskoj, Norveškoj, Grčkoj, SAD-u i Keniji.

4.1. Kina

Autorice Chen i Rao (2011) u svom istraživanju navode kako se u kineskom društvu i dalje njeguju tradicijske vrijednosti prema kojem se već od rane dobi djeca dijele prema spolu te se kod njih njeguje rodno stereotipne uloge i zadaće. Ta tradicijska podjela više je prednosti davala dječacima za koje se smatra da su buduće vođe obitelji, dobivaju bolje obrazovanje, dok se djevojčice odgaja za buduću ulogu majke i domaćice te da budu podložne i poslušne muškarcima. Ipak, kako navode, u zadnjih tridesetak godina ta diskriminacija po rodnoj osnovi se polako mijenja pa se djeca više ne dijele toliko prema spolu, već se ta podjela očituje prema kognitivnim sposobnostima (Chen i Rao, 2010). Istraživanjem koje su autorice provele ispituje se odnos odgojitelja i odgojiteljica prema rodnoj socijalizaciji te privilegiranje dječaka. Provodeći istraživanje metodom opservacije u četiri hongkongška vrtića, autorice su zaključile da nije došlo do poučavanja rodnihih vrijednosti i uvjerenja ni jednom. Ipak, zamijećeno je dijeljenje djece prema spolu kod pojedinihih aktivnosti kao što su tjelesne, glazbene ili kompjuterske aktivnosti te svakodnevnne, rutinske aktivnosti poput korištenja toaleta, pranja ruku. Uočeno je da je odnos odgojiteljica prema dječacima i djevojčicama različit. Navode

kako je interakcija odgojiteljica s dječacima bila učestalija, dječaci su dobivali više pažnje te lakše zadatke i vidljiva je bila veća tolerancija kod nepoželjnog ponašanja kada se radi o dječacima. Autorice kao zaključak navode da su odgojiteljice u kineskim vrtićima održavale tradicionalne kineske rodne vrijednosti, uvjerenja i stereotipe u svakodnevnoj interakciji s djecom. Navode kako su odgojiteljice na suptilan način pridonijele rodnoj socijalizaciji kao i odgojitelji u zapadnim zemljama.

4.2. Grčka

Autori Papanis i Bouna (2020) u svom istraživanju navode kako se rodna socijalizacija uči odmah po rođenju (ili i prije) kad roditelji, nakon saznanja spola, uređuju dječju sobu prema rodno stereotipnim obrascima. Druga važna institucija rodne socijalizacije djeteta je obrazovna ustanova čija bi uloga trebala biti poticanje na rodnu ravnopravnost te izbjegavanje rodne diskriminacije. Ona je ključna institucija u konstruiranju i legaliziranju društvenog identiteta roda kroz formalne i neformalne oblike obrazovanja. Ipak, kako autori navode, obrazovne ustanove (zajedno s obitelji) oblikuju rodni identitet djece, pokušavajući postići apsolutnu „usklađenost“ biološkog spola i društvenog roda pa se djeca svjesno i/ili nesvjesno potiču da se ponašaju u skladu sa svojim biološkim spolom redovito iskazujući svoju „muškost“ ili „ženstvenost“.

4.3. Norveška

Norveško obrazovanje, kao i sva druga moderna društva, prema zakonu fokus moraju staviti na jednakost i izbjegavanje rodni stereotipa jer rodni stereotipi u odgojno-obrazovnim ustanovama pridonose ograničavanju slobode djece u donošenju vlastitih obrazovnih izbora u skladu sa svojim interesima i snagama. Autorice Meland i Kaltvedt (2019) navode da, iako je jasno da mijenjanje stereotipnih stavova treba početi u vrtiću, izazov tomu predstavlja manjak svjesnosti vlastitih stereotipnih stavova kod odgojitelja i odgojiteljica. Provele su istraživanje u kojem su sudjelovali studenti predškolskog odgoja te kroz tri tjedna promatranja, bilježili zapažene rodne stereotipe u 20 norveških vrtića. Nakon analize, autorice su kao najvažnije otkriće navele osoblje koje doprinosi održavanju tradicionalnih rodni obrazaca te imaju različita očekivanja od djevojčica i dječaka, ali i inovativnost djevojčica i dječaka u izazivanju tradicionalnih rodni obrazaca. Uočeni su tipični stereotipni obrasci kad se djevojčice opisuju kao „slatke, ljupke, lijepe princeze“, dok se za dječake govori da su „veliki, snažni, jaki“.

4.4. Švedska

Švedska se smatra jednom od rodno najpravednijih zemalja svijeta. Prema navodima Gullberg i suradnica (2018), Švedska je možda jedina zemlja koja u svojim kurikulumskim dokumentima eksplicitno navodi da se odgojitelji moraju suprotstaviti tradicionalnim obrascima i rodnim ulogama. U predškolskoj dobi djevojčice i dječaci trebali bi imati iste prilike za razvoj i istraživanje svojih sposobnosti i interesa bez ograničenja temeljenih na rodnim stereotipima. Odgojitelji će raditi na tome da djevojčice i dječaci imaju jednak utjecaj na aktivnosti i jednak pristup sadržajima (Gullberg i sur., 2018). Ipak, u istraživanju se navodi da odgojitelji razlike između djevojčica i dječaka smatraju prirodnima i stoga ne bi trebale utjecati na njih niti ih osporavati što dovodi do pretpostavke da odgojitelji ne preispituju vlastite pretpostavke niti mijenjaju svoje stavove. Drugo istraživanje, autorice Odenbring (2014), također istražuje odnos odgojitelj(ic)a prema djeci s naglaskom na rodnu podjelu. Kroz opservaciju jedne predškolske skupine od dvadesetero djece, autorica navodi kako odgojiteljice traže od pojedine djece da budu njihovi asistenti te da budu „prigušivači“, tj. da smiruju nemirnu djecu tijekom aktivnosti. U prvom slučaju, asistenti su u jednakoj količini i dječaci i djevojčice, dok su „prigušivači“ u većini djevojčice budući da njih odgojiteljice smatraju odgovornijima te sposobnijima za brigu o drugima. Autorica ove metode navodi problematičnima budući da dovodi u pitanje ravnopravnost spolova u obrazovanju i stvaranju jednakih mogućnosti kod dječaka i djevojčica.

4.5. SAD

Autorica Gansen (2019) je u svom istraživanju provedenom u Michiganu, intervjuirala i opservirala odgojitelje triju predškolskih ustanova kako bi utvrdila koja su očekivanja odgojitelja od djece te kako odgojiteljeve primjene disciplinskih mjera utječu na rodnu (ne)jednakost. U intervjuu odgojitelji navode da imaju različita očekivanja u pogledu ponašanja dječaka i djevojčica pa im dijele različite zadatke vodeći se spolom djeteta (npr. čišćenje za djevojčice, sklekovi za dječake). Kao argument tome navode biološko nasljeđe kao razlog različitosti između djevojčica i dječaka. Smatraju da se ponašanja djece razlikuju prema spolu pa tako za djevojčice kažu da su plačljive, nervozne, bespomoćne, dok za dječake navode da su agresivniji, grublji, glasniji. Autorica navodi da je rodna socijalizacija najvidljivija oko disciplinskih interakcija, dječacima se više popuštalo kod fizičkih sukoba, upućivalo ih se da svoju biološki stečenu agresiju ispolje kroz sklekove ili na boksačkoj vreći, dok su djevojčice češće bile kažnjavane time-outima zbog fizičke agresije.

4.6. Kenija

Većina studija o rodu i pedagogiji provedena je izvan Afrike, a ovo je prvo istraživanje u Keniji (Muasya i Kazungu, 2018). Cilj je bio ispitati stavove kenijskih odgojiteljica o rodu i pedagoškim praksama u njihovom radu. Provedeno je u 20 javnih obrazovnih ustanova u gradu Nariobi kroz intervju. Rezultati pokazuju da odgojitelji pokušavaju koristiti aspekte rodno osjetljive pedagogije, kao npr., uključivanje djevojčica i dječaka u međuspolne grupne aktivnosti, dok se rodna nejednakost uočava kod korištenja literature koja se uglavnom sastoji od rodni stereotipa u kojima se muške osobe predstavlja kao inženjere, liječnike, dok su ženske uloge vezane za majčinstvo, brigu i skrb (medicinska sestra). Vidljivo je da roditelji i odgojitelji nastave utjecati na ulogu dječaka i djevojčica kod kuće i u ustanovi te ih direktno ili indirektno poticati na rodno stereotipne aktivnosti. Autorice navode da postoji potreba osposobiti odgojitelje o tome kako učinkovito koristiti rodno pedagoške prakse u postizanju jednakosti budući da odgojitelji imaju ograničeno znanje kako koristiti rodno osjetljivu pedagogiju.

5. Predmet i ciljevi istraživanja

Suvremeni odgoj i obrazovanje temelji se na holističkom pristupu te „načelima nediskriminacije prema kojem djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju 'neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju'“ (Konvencija o pravima djeteta, 2001, str. 1). Odgojitelji, kao prvi djetetovi učitelji, imaju ulogu i dužnost osigurati uvjete u kojem će dijete moći neometano odrastati i razvijati se u svim segmentima života.

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati mišljenja i stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodni stereotipima, korištenju rodni stereotipa tijekom odgojno-obrazovnog rada i ulozi odgojitelja u poticanju rodne jednakosti. Promatranjem svakodnevnih aktivnosti odgojitelja u odgojno-obrazovnom radu, cilj nam je bio utvrditi postoji li nesklad između rezultata dobivenih ispitivanjem i postupaka odgojitelja u njihovom odgojno-obrazovnom radu.

Obzirom na utvrđene ciljeve, postavljaju se istraživačka pitanja:

1. Koja su stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodni stereotipima u javnom, globalnom životu te u odgojno-obrazovnim ustanovama?
2. Što odgojitelji misle o svojoj ulozi i odgojno-obrazovnom utjecaju u poticanju i razvoju rodne jednakosti?
3. Smatraju li odgojitelji da u svom radu koriste rodne stereotipe?

6. Metodologija istraživanja

6.1. Opis uzorka

Istraživanje je provedeno na slučajnom uzorku od 106 odgojitelja i odgojiteljica (2 odgojitelja i 104 odgojiteljice). Odgojitelji(ce) se razlikuju prema stupnju stručne spreme; najmanji broj (3) ispitanika ima srednju stručnu spremu dok 38 ima visoku stručnu spremu, a najviše je (65) s višom stručnom spremom. Prosječna starosna dob je 34 godine. Najveći postotak (47,2%) ispitanika ima radno iskustvo do 5 godina, dok se kod 33% ispitanika ono kreće između 6 i 15 godina. Dva ispitanika imaju zvanje savjetnika/savjetnice dok je 10 ispitanika u zvanju mentor(ica).

6.2. Instrument

Za prikupljanje podataka korišten je upitnik koji je konstruiran na temelju proučavanja znanstvene i stručne literature iz koje su izdvojena najrelevantnija područja i teme. Upitnik je sastavljen od pitanja zatvorenog tipa s ordinalnim i petostupanjskim ljestvicama Likertovog tipa te jednog pitanja otvorenog tipa.

6.3. Metoda prikupljanja i obrade podataka

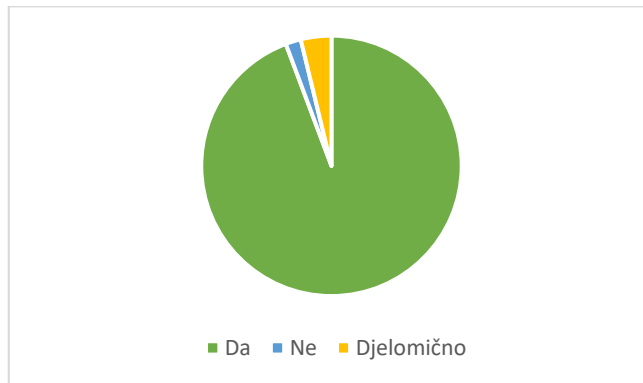
Ispitivanje je provedeno od svibnja do rujna 2023. godine. Anketiranje, unos podataka i njihovu obradu izvela je autorica uz savjetodavnu pomoć mentorice. Za osnovnu analizu podataka upotrijebljena je opisna statistika. Za nominalne i ordinalne varijable izračunati su deskriptivni pokazatelji izraženi u postocima (%). Dobiveni rezultati prikazani su u tablicama, grafikonima i opisno.

6.4. Rezultati i rasprava

6.4.1. Rezultati anketnog upitnika

Prvim dijelom prvog pitanja željelo se saznati koliko su odgojitelji upoznati s pojmovima *rodni stereotip*, *rodna ravnopravnost* i *rodne uloge* te njihova opća stajališta o rodnoj jednakosti i stereotipima.

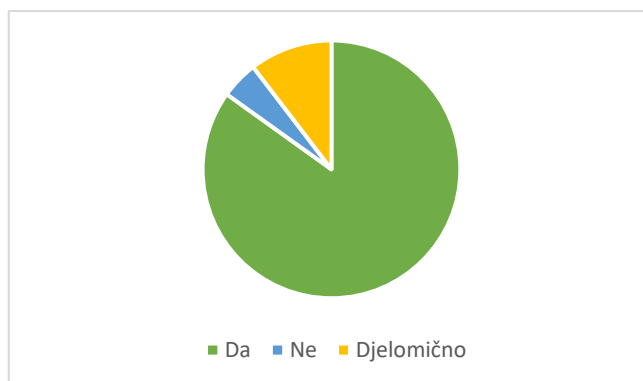
Više od 94,3% ispitanika upoznato je s prva dva navedena pojma dok je 84,9% njih upoznato s pojmom rodne uloge.



*Grafikon 1. Upoznat/a sam s pojmom **rodni stereotip**.*



*Grafikon 2. Upoznat/a sam s pojmom **rodna ravnopravnost**.*



*Grafikon 3. Upoznat/a sam s pojmom **rodne uloge**.*

Razlog manjem postotku upoznatosti s pojmom rodni uloga može biti manje korištenje ovog izraza u svakodnevnom životu ili poistovjećivanje pojma s pojmom rodni stereotipi.

U Tablici 1. prikazani su rezultati općih stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i stereotipima. Rezultati pokazuju da većina ispitanika (63,2%) smatra da rodni stereotipi nisu dio naše svakodnevice te nešto više od polovice ispitanika (55,6%) smatra da rodni stereotipi nisu urođeni svakoj osobi. Ipak, „djeca se rađaju u svijetu zajedničkih simbola, ustaljenih obrazaca i priznatih položaja koji svi već postoje“ (Šikić-Mićanović, 1997, str. 577) te samim time od prvih dana su izložena društvu koje ima vlastite norme, obrasce i vrijednosti, kao i određene stereotipe. Prema mišljenju 93,4% ispitanika, potrebno je poticati rodnu ravnopravnost. Između 73,5% i 81,1% ispitanika smatra da se rodni stereotipi stječu kod kuće i kroz medije dok manji broj (48,1%) smatra da se oni stječu u vrtiću ili školi. Slične rezultate dobili su i Saramourtsi, Zafiri i Pliogou (2020) u svom istraživanju gdje navode kako odgojiteljice prepoznaju utjecaj roditelja na stvaranje rodni stereotipa kod djece. Interesantno je zamijetiti da većina ispitanika smatra kako rodni stereotipi nisu dio naše svakodnevice, no isto tako velik dio njih smatra kako se oni stječu izvan odgojno-obrazovnih ustanova odnosno u svakodnevnom životu dok autori Papanis i Bouna (2020) navode da je škola druga važna institucija za razvoj rodni identiteta odmah nakon obitelji. Između 76,4% i 92,4% ispitanika smatra da se odgoj djece, briga o kućanstvu i financijama ne treba dijeliti prema spolu te njih 84% poslove ne dijeli na muške i ženske. Gotovo 74,5% ispitanika smatra da su rodni stereotipi izraženiji kod starijih osoba te da su muškarci skloniji rodni stereotipima (38,7%) u odnosu na žene (6,6%). Ovaj podatak može se smatrati upitnim budući da je veći dio ispitanika ženskog roda pa se postavlja pitanje njihove objektivnosti. Kada se radi o geografskoj rasprostranjenosti, 67% ispitanika navodi da se rodna jednakost više potiče u zemljama zapada. Gotovo 70% ispitanika smatra da se poticanjem rodne jednakosti, obiteljske vrijednosti našeg društva ne bi ugrozile.

Tablica 1. Opća stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodni stereotipima

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA (%)				
Smatram da su rodni stereotipi dio naše svakodnevice i da ih kao takve trebamo prihvaćati.	32,1%	31,1%	19,8%	11,3%	5,7%
Smatram da se rodni stereotipi stječu kod kuće.	0%	0,9%	17,9%	50,9%	30,2%

Smatram da se rodni stereotipi stječu u vrtiću/školi.	7,5%	12,3%	32,1%	37,7%	10,4%
Smatram da se rodni stereotipi stječu kroz medije.	1,9%	2,8%	21,7%	50,9%	22,6%
Smatram da je važno poticati na rodnu ravnopravnost.	0%	0,9%	5,7%	15,1%	78,3%
Smatram da je prirodnije da je u obitelji zaposlen otac, a ne majka.	71,7%	10,4%	12,3%	1,9%	3,8%
Smatram da je prirodnije da kućanske poslove obavlja žena.	73,6%	17%	7,5%	0%	1,9%
Smatram da je prirodnije da muškarac obavlja poslove izvan stana/kuće (npr. uređenje vrta, okućnice).	63,2%	13,2%	17,9%	2,8%	2,8%
Smatram da je odgoj djece posao žene.	83%	9,4%	6,6%	0%	0,9%
Smatram da je prirodnije da otac brine za materijalnu sigurnost obitelji.	69,8%	6,6%	17%	4,7%	1,9%
Poslove dijelim na muške i ženske.	68,9%	15,1%	12,3%	0,9%	2,8%
Rodni stereotipi su više izraženi kod starijih osoba.	3,8%	3,8%	17,9%	45,3%	29,2%
Rodni stereotipi su više izraženi kod mlađih osoba.	26,4%	45,3%	28,3%	0%	0%
Rodni stereotipi su urođeni svakoj osobi.	39,6%	16%	21,7%	20,8%	1,9%
Žene su sklonije rodnim stereotipima od muškaraca.	29,2%	37,7%	26,4%	4,7%	1,9%
Muškarci su skloniji rodnim stereotipima od žena.	15,1%	16%	30,2%	32,1%	6,6%
U zapadnim državama svijeta više se potiče rodna jednakost.	0%	3,8%	29,2%	40,6%	26,4%
U istočnim državama svijeta više se potiče rodna jednakost.	20,8%	43,4%	31,1%	2,8%	1,9%
Poticanjem rodne jednakosti, ugrozile bi se obiteljske vrijednosti našeg društva.	44,3%	25,5%	21,7%	6,6%	1,9%

Rezultati govore da ispitanici imaju pozitivno mišljenje o poticanju rodne jednakosti te se protive rodnim stereotipima kao što je podjela poslova prema spolu. No, postavlja se pitanje kako ih vide u svakodnevnim odgojno-obrazovnim situacijama. Odgovori na to pitanje izdvojeni su u Tablici 2. gdje su navedene najčešće rodno stereotipne situacije koje se, prema mišljenju ispitanika, javljaju u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Tablica 2. Mišljenja odgojitelja o rodnoj jednakosti i stereotipima u odnosu na odgojno-obrazovni rad

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA (%)				
	9,4%	14,2%	33%	36,8%	6,6%
Djevojčice najviše interesa pokazuju za bajke o princezama.	9,4%	14,2%	33%	36,8%	6,6%
Dječaci najviše interesa pokazuju za aktivnosti koje uključuju veću količinu kretanja, akcije, natjecanja.	9,4%	10,4%	25,5%	46,2%	8,5%
Natjecateljski duh prihvatljiviji je kod dječaka nego kod djevojčica.	38,7%	27,4%	24,5%	6,6%	2,8%
Natjecateljski duh je više izražen kod dječaka nego kod djevojčica.	21,7%	15,1%	30,2%	28,3%	4,7%
Dječaci trebaju više discipline nego djevojčice.	31,1%	29,2%	29,2%	8,5%	1,9%
Djevojčice su mirnije i tiše nego dječaci.	25,5%	30,2%	34%	10,4%	0%
Djevojčicama je potrebija utjeha nego dječacima.	48,1%	25,5%	22,6%	3,8%	0%
Dječaci rjeđe izražavaju emocije.	34%	30,2%	28,3%	7,5%	0%
Djevojčice imaju više smisla za estetiku i umjetnost.	22,6%	30,2%	36,8%	9,4%	0,9%
Dječaci su bolji vođe nego djevojčice.	46,2%	27,4%	24,5%	1,9%	0%
Djevojčice su bolje u verbalnoj komunikaciji nego dječaci.	20,8%	3,8%	39,6%	19,8%	16%
Dječaci su spretniji u konstruiranju magnetima, kockama i drugim materijalima.	30,2%	26,4%	28,4%	12,3%	2,8%
Lutke su primjerenije djevojčicama.	52,8%	20,8%	24,5%	0,9%	0,9%

Nogomet je primjereniji dječacima.	51,9%	23,6%	21,7%	1,9%	0,9%
Dječacima nije važna pohvala njihova izgleda, odjeće.	45,3%	27,4%	23,6%	2,8%	0,9%
Djevojčice su manje sklone konfliktima nego dječaci.	46,2%	30,2%	21,8%	3,8%	0%
Dječaci preferiraju aktivnosti na otvorenome.	26,4%	14,2%	26,4%	25,5%	7,5%
Djevojčice preferiraju aktivnosti u unutrašnjem prostoru.	35,8%	31,1%	26,4%	6,6%	0%
Dječaci pokazuju više interesa za sudjelovanje u projektima.	37,7%	22,6%	35,8%	2,8%	0,9%
Djevojčice više teže interakciji među spolovima.	19,8%	21,7%	39,6%	17%	1,9%
Dječaci više preferiraju igru s istim spolom.	11,3%	14,2%	40,6%	31,1%	2,8%
Djevojčice su fleksibilnije kod odabira igračaka za igru.	16%	18,9%	37,7%	22,6%	4,7%
Prihvatljivije je da se djevojčice igraju loptom nego dječaci lutkom.	47,2%	23,6%	24,5%	3,8%	0,9%
Djevojčice su odgovornije od dječaka.	31,1%	25,5%	29,2%	12,3%	1,9%
Dječaci pokazuju manju privrženost odraslima (roditelji, odgojitelji).	41,5%	30,2%	21,7%	6,6%	0%
Djevojčice su strpljivije od dječaka.	32,1%	26,4%	30,2%	9,4%	1,9%
Dječaci su spretniji od djevojčica.	37,7%	34%	23,6%	4,7%	0%
Smatram da je segregacija djece prema spolu tijekom određenih aktivnosti opravdana (npr., tijekom kinezioloških vježbi).	44,3%	22,6%	22,6%	10,4%	0%
U svom radu potičem djecu da se uključuju u aktivnosti koje su stereotipno određene za suprotan spol (npr., djevojčice potičem na igru građenja, dječake na igru u kuhinji).	6,6%	4,7%	24,5%	22,6%	41,5%
Dječake češće zadužujem da npr. nose stolice, a djevojčice da obrišu stol.	50%	33%	15,1%	0%	1,9%

Djevojčicama češće nudim likovne aktivnosti.	53,8%	25,5%	17,9%	2,8%	0%
Dječacima češće nudim sportske aktivnosti.	54,7%	19,8%	19,8%	3,8%	1,9%
U dječjoj igri uočavam manifestiranje dječjih predodžbi o rodnim ulogama.	5,7%	11,3%	23,6%	49,1%	10,4%
Smatram da je opravdano reagirati kada od djece čujemo rodno stereotipne izjave (npr. dječaci ne plaču, ružičasta je za djevojčice).	1,9%	0,9%	6,6%	22,6%	67,9%
Smatram da je opravdano reagirati kada od roditelja čujemo rodno stereotipne izjave (npr. dječaci ne plaču, ružičasta je za djevojčice).	0,9%	2,8%	10,4%	24,5%	61,3%

Prema ispitanicima, najveći interes djevojčica su bajke o princezama (43,4%) dok se 23,6% ne slaže s tim, a interes dječaka su u većoj polovici (54,7%) aktivnosti koje uključuju veću količinu kretanja, akcije i natjecanja. I dok ispitanici ističu da natjecateljski duh nije više prihvaćen kod dječaka nego kod djevojčica (66,1%), mišljenja o količini izraženosti natjecateljskog duha su gotovo podjednaka (dječaci 36,8%, a djevojčice 33%) te dječake ne smatraju spretnijima od djevojčica (71,1%). Također, ispitanici se ne slažu s činjenicom da je nogomet primjereniji dječacima (75,5%), kao ni s tvrdnjom da je prihvatljivije da se djevojčica igra loptom nego dječak lutkom (70,8%). Kada se radi o preferiranju prostora za igru, ispitanici navode da dječaci gotovo podjednako preferiraju aktivnosti na otvorenome (33%) i unutrašnjem prostoru (40,6%), dok je taj postotak kod djevojčica sličan odnosno navodi se da one ne preferiraju unutrašnji prostor više nego vanjski. Govoreći o aktivnostima koje se nude djeci, ispitanici negiraju da djevojčice potiču više na likovne aktivnosti (79,3%), a dječake na sportske aktivnosti (74,5%). Iako se u prijašnjim istraživanjima navodilo „da djevojčice preferiraju manje stereotipnu igru i više teže interakciji spolova“ (Ban, 1991, str. 97), ovo istraživanje nije potvrdilo jer se, prema navodima ispitanika, 41,5% njih ne slaže s tom tvrdnjom, no mišljenja su im podijeljena kod izbora igračaka pa njih 34,9% se ne slaže da su djevojčice fleksibilnije kod izbora igračaka dok se 27,3% slaže. Prema istoj autorici, djevojčice su bolje u verbalnoj komunikaciji dok je ovo istraživanje na to pitanje dobilo podijeljene odgovore: 35,8% smatra tu tvrdnju točnom, dok 24,6% se ne slaže s tom tvrdnjom. Također navodi kako su

djevojčice mirnije i konstruktivnije rješavaju sukobe s čim se ispitanici ne slažu te ih tek 3,8% smatra da su djevojčice manje sklone konfliktima, a 11,3% da su strpljivije, 14,2% da su odgovornije te da su mirnije i tiše od dječaka 10,4%. Ne slažu se ni s tvrdnjom da je dječacima potrebnije više discipline nego djevojčicama (60,3%). Autori Saramourtsi, Zafiri i Pliogou (2020) navode kako su centri za igru u vrtiću često konstruirani prema spolu te da odgojitelji često dijele aktivnosti i materijale prema spolu. Ipak, prema ovom istraživanju većina ispitanika (56,6%) navodi da se ne slažu s tvrdnjom da su dječaci spretniji u konstruiranju različitih materijalima niti da djevojčice imaju više smisla za estetiku i umjetnost (52,8%). Kad je u pitanju socioemocionalni razvoj, ispitanici navode da je potrebna jednaka utjeha i djevojčicama i dječacima (73,6%) te se ne slažu s tvrdnjom da su dječaci manje privrženi odraslima (71,7%) nego djevojčice. Isto tako, ne slažu se s tvrdnjom da dječaci rjeđe izražavaju emocije (64,2%).

Ovi rezultati u negativnoj su korelaciji s istraživanjem autora Janković i Koren (2001) koji navode da su, prema procjenama odgojiteljica, djevojčice „smirenije, opuštenije i znatno manje agresivnije nego dječaci“ (Janković i Koren, 2001, str. 17). Također navode da su djevojčice otvorenije za komunikaciju te su poslušnije, emocionalno toplije i manje sklone neadekvatnoj promjeni raspoloženja.

Ispitanici navode da uključuju djecu u aktivnosti koje su stereotipno određene za suprotan spol (64,1%), dok ih sličan postotak (66,9%) smatra da segregacija djece prema spolu tijekom određenih aktivnosti nije opravdana. Velik broj ispitanika (59,5%) uočava rodne stereotipe u dječjoj igri te ih velik postotak smatra opravdano reagirati u takvim situacijama kada ih čuju od djece (90,5%) i roditelja (85,8%).

Tablica 3. Uloga odgojitelja vezana za rodnu jednakost

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA (%)				
Smatram da je važno poticati razvoj cjelovite osobnosti djeteta, neovisno o njegovom/njezinom spolu.	0,9%	0,9%	3,8%	2,8%	91,5%
Smatram da odgojitelji imaju važnu ulogu u promicanju rodne ravnopravnosti kod djece.	0,9%	0%	4,7%	17%	77,4%

Smatram da je osvještavanje djece o rodnim stereotipima nepotrebno jer će se djeca s njima susretati ostatak svog života.	43,4%	26,4%	17%	3,8%	9,4%
Smatram da svojim djelovanjem mogu utjecati na osvještavanje rodnih stereotipa kod djece.	0%	1,9%	10,4%	39,6%	48,1%
Smatram da je važno isticati oba roda (npr. kolege i kolegice; prijatelji i prijateljice).	3,8%	0,9%	12,3%	19,8%	63,2%
Smatram da je važno koristiti ženski ili muški rod kod rodno stereotipnih uloga (npr. policajka, medicinski tehničar).	2,8%	2,8%	12,3%	25,5%	56,6%
Smatram da je važno koristiti odgovarajuće ženske imenice uz zanimanja i aktivnosti žena (npr. Ana je pilotkinja, Iva je danas slavjenica.).	0,9%	1,9%	7,5%	26,4%	63,2%
Smatram da je važno djecu poticati na čitanje i proučavanje literature koja prikazuje likove u nestereotipnim ulogama (npr., dječak kuha, djevojčica popravlja bicikl).	0%	0,9%	6,6%	24,5%	67,9%
Smatram da bi odgojitelji trebali koristiti rodno neutralne materijale u radu.	10,4%	12,3%	19,8%	18,9%	38,7%
Smatram da bi odgojitelji trebali biti više educirani o rodnoj jednakosti tijekom formalnog obrazovanja.	1,9%	4,7%	17%	21,7%	54,7%
Smatram da bi odgojitelji trebali biti više educirani o rodnoj jednakosti kroz neformalno obrazovanje/stručna usavršavanja (npr., radionice, seminari, tečajevi).	0,9%	2,8%	17%	24,5%	54,7%
Smatram da ne postoji razlika u odgojno-obrazovnom radu kod muških odgojitelja i ženskih odgojiteljica.	0%	0,9%	5,7%	15,1%	78,3%

Rezultati prikazani u Tablici 3. pokazuju kako ispitanici smatraju da je cjeloviti razvoj djetetove osobnosti važan bez obzira na njegov spol te da oni kao odgojitelji imaju važnu

ulogu u razvoju rodne jednakosti i mogu utjecati na osvještavanje rodni stereotipa. Slične rezultate dobili su i Saramourtsi, Zafiri i Pliogou (2020) koji navode kako odgojiteljice iz istraživanja razgovorom o temama rodni stereotipa rješavaju dileme vezane za rodnu nejednakost. Isto tako većina odgojitelja (93,4%) smatra da ne postoji razlika u odgojno-obrazovnom radu kod muških odgojitelja i ženskim odgojiteljica što je, kako navode Saramourtsi, Zafiri i Pliogou (2020), vrlo važno, potiče jednakost i ravnotežu te opovrgava stereotipe o zanimanju odgojitelja kao ženskom poslu. Sličan postotak (92,4%) smatra da je važno poticanje čitanja literature koja prikazuje likove u nestereotipnim ulogama dok malo više od polovice (57,6%) se slaže s korištenjem rodno neutralnih materijala u radu. Ne slažu se da je rodno osvještavanje nepotrebno jer će se djeca s rodni stereotipima susretati ostatak života. U prosjeku, gotovo 85% ispitanika smatra da je važno isticati i koristiti oba roda posebice kod rodno stereotipni uloga. Više od 76% odgojitelja smatra da bi trebali biti više educirani o rodnoj jednakosti tijekom formalnog i neformalnog obrazovanja.

Na pitanje: *Jeste li se u svom odgojno-obrazovnom radu susretali ili koristili rodne stereotipe?*, 70,4% ispitanika odgovorilo je pozitivno te su naveli primjere (Tablica 4).

Tablica 4. Primjeri rodno stereotipni situacija s kojima su se ispitanici susreli/koristili ih

<i>Susretala sam se sa situacijama u kojima su djeca smatrala da primjerice samo dečki mogu igrati nogomet i da ta aktivnost nije namijenjena djevojčicama.</i>
<i>Najčešće roditelji potenciraju priču o rodni stereotipima gdje pokušam objasniti i ukazati na to da će dijete vrlo brzo razmišljati i percipirati po njegovom modelu te će tim možda emotivno povrijediti neko dijete u svom okruženju.</i>
<i>Najčešće su to stereotipi o zanimanjima djevojčica i dječaka ili bojama koje "mogu" nositi, ili kako su dječaci jako i ne plaču dok su djevojčice nježne.</i>
<i>Podjela igračkaka i igre prema spolu.</i>
<i>Starija kolegica često zadatke dijeli prema spolu (djevojčicama daje zadatke pospremanja i čišćenja, a dječaci prenose "teške" stvari).</i>
<i>U razgovoru s roditeljima koji su muško dijete stavljali u kalup gdje on ne smije plakati jer dečki ne plaču te da je određena igra neprimjerena jer to samo curice se igraju.</i>
<i>Kolegica redovito napominje razlike među spolovima govoreći da su djevojčice bolje, mirnije, a dječaci divljaju.</i>

<i>Kod korištenja toaleta odvajam djecu prema spolu jer smatram da je to opravdano kao i kod presvlačenja za pripremu za tjelesni.</i>
<i>Trudim se ne koristiti rodne stereotipe ali ponekad nesvjesno izjavim tipične stereotipne rečenice (komentiram kako su djevojčice lijepe a dječaci snažni).</i>
<i>Jednom prilikom sam bila prisutna kad je kolegica rekla jednoj djevojčici da se ne može uključiti u igru s dečkima jer nogomet nije za djevojčice.</i>
<i>Susretala sam se sa situacijama u kojima roditelji (ali i kolegice) negativno komentiraju kolegu koji radi s nama u vrtiću kao odgojitelj indirektno navodeći da to nije posao za muškarce.</i>
<i>Podjela djece po spolu prema boji.</i>
<i>Od kolegice koja je vrlo tradicionalna često čujem da dječacima govori da „budu muško“ i ne plaču kad se udare.</i>
<i>Označavanje dječjih ormarića po stereotipni likovima iz crtića (dječaci super junaci, a djevojčice princeze).</i>
<i>Dječak je došao s lutkom i pohvalio se, a spontana reakcije odgojiteljice: jel i dječaci imaju lutke?</i>
<i>Dječaku u skupini otac brani igru lutkama, čak i korištenje labella za ispucale usnice jer je to za djevojčice.</i>
<i>Kod planiranja aktivnosti u suradnji s kolegicom koja nije osviještena po pitanju rodnih stereotipa i sama ih koristi, omalovažavanje/nedozvoljavanje tuge kod dječaka od strane njihovih roditelja, imenovanje boja prema spolu: roza djevojčice, plava dječaci i sl.</i>
<i>Koliko god se trudimo poticati jednakost, pojedini roditelji se bune zbog toga jer smatraju da time potičemo "nešto što nije prirodno".</i>
<i>Podjela igračaka i sredstava.</i>
<i>Isključivo kroz poruke "to je muška/ženska boja" i slično. Koristila nikada.</i>
<i>Često od starijih kolegica čujem kako su dječaci veliki i snažni i oni ne plaču.</i>

Zanimljivo je primijetiti kako ispitanici često navode kako su se susretali s rodnim stereotipima u kontaktu s roditeljima te djecom. Iz tablice (Tablica 4) vidljivo je kako su česti primjeri podjele prema spolu na temelju boje, a zatim slijedi podjela igračaka te materijala za rad. Također, nije zanemariv postotak tvrdnji u kojima se negativno percipiraju dječaci koji izražavaju emocije (posebice tugu) što je zabrinjavajući podatak.

6.4.2. Rezultati dobiveni opservacijom

Promatranjem svakodnevnih aktivnosti odgojitelja i djece željelo se ispitati postoji li nesklad između rezultata dobivenih ispitivanjem i postupaka odgojitelja u njihovom odgojno-obrazovnom radu. Promatrajući aktivnosti djece i odgojitelja u pet vrtićkih i jasličkih skupina, uočeni su stereotipi koji se javljaju od najmlađe jasličke skupine sve do predškolske skupine. Autori Ban (1991) i Stockard (2006) navode da se između druge i treće godine javljaju rodni stereotipi kod odabira igrački i partnera za igru te u ponašanju. Iako odgojitelji ističu kako je izbor aktivnosti i materijala za igru isključivo odabir djeteta, uočeno je indirektno interveniranje odgojitelja u djetetov izbor igračaka i aktivnosti.

Primjer 1. Dječak (2,9) traži odgojiteljicu da mu obuče haljinu, no ona ga par puta odbija i nudi doktorsku kutu kao zamjenu. Na upit zašto mu nije obukla haljinu, odgovara: „*Njegovi roditelji ne žele da nosi haljine jer je dječak.*“ Na pitanje smatra li to opravdanim, odgovara da zna da nije pedagoški, „*no ne želi probleme s tim roditeljima*“.

Također, uočeni su i postupci u kojima odgojitelji omalovažavaju ili posramljuju jedan spol, a drugi hvale.

Primjer 2. Tijekom oblačenja za izlazak na dvorište, odgojiteljica požuruje par djevojčica kojima treba više vremena za oblačenje jakni i komentira: „*Dječaci su se obukli prije vas, oni su puno brži!*“

Primjer 3. Nakon ručka u starijoj jasličkoj skupini, djeca se pripremaju za popodnevni odmor. Dok čekaju da sva djeca završe s toaletom, dvojica dječaka nestrpljivo čekaju odgojiteljicu na svojim krevetima. Jedan drugog počinju zadirivati što vrlo brzo preraste u galamu i skakanje po krevetima. Odgojiteljica opominje dječake koji se i dalje ne smiruju pa im ljutito govori: „*Ne divljajte, niste u zoološkom. Pogledajte kako se A. i M. (djevojčice, op.a.) lijepo spremaju za spavanje. One su dobre, znaju se same pokriti!*“

Primjer 4. može se usporediti i potvrditi ispitanu tezu autora Janković i Koren (2001) koji su u svom istraživanju utvrdili kako odgojiteljice procjenjuju da su djevojčice mirnije. Naime, *Primjer 4.* navodi situaciju u mlađoj vrtićkoj skupini koja se odvijala tijekom izlaska na dvorište. Odgojiteljica zahtjeva da djeca stanu u red u parovima tako da djevojčice prime za ruke dječake „*jer tako će biti mirniji*“. Slična situacija odvija se i tijekom ručka kada druga odgojiteljica govori da sjednu za stol „*cura-dečko*“ uz obrazloženje „*da djevojčice utječu na dječake da budu mirniji*“. Sličnu situaciju s

djevojčicama kao „prigušivačima“ navodi i Odenbring (2014) gdje odgojiteljice većinom djevojčicama daju ulogu asistenata koje im pomažu u održavanju discipline.

Osim svjesnih situacija u kojima se potiče rodna nejednakosti i rodni stereotipi, postoje i situacije u kojima se odgojitelji nesvjesno koriste rodnim stereotipima. Najčešći primjeri takvih situacija je korištenje uvriježenih rodni stereotipa u društvu.

Primjer 5. Dječak (2,10) dolazi u vrtić u novim tenisicama s likom Spidermana. Pokazuje odgojiteljici tenisice, a ona komentira: „*Vidim, lijepo su, imaš tenisice za dječake.*“ Dječak pokazuje na prijateljicu iz grupe, a odgojiteljica komentira: „*Da, a E. ima tenisice za djevojčice.*“

Primjer 6. Tijekom razgovora što su radili ovaj vikend, odgojiteljica upita djecu jesu li pomogli nekome tijekom vikenda budući da su bili u projektu vezanim za bonton i lijepo ponašanje. Javlja se djevojčica (5,3) i govori: „*Teta, ja sam jučer pomagala stavljati suđe u perilicu!*“. Odgojiteljica: „*To je lijepo od tebe. Pomagala si mami?*“ Djevojčica: „*Ne, tati! Mama se kupala!*“ Dok se dio djece iznenadio tom izjavom, odgojiteljica se ispričala i rekla da je to jako lijepo od nje izostavivši objasniti djeci da se poslovi ne dijele prema spolu.

Primjer 7. Tijekom ručka, djevojčica odbija jesti špinat, a odgojiteljica govori: „*Probaj, špinat je dobar za zdravlje. Od njega dječaci budu jaki, snažni, djevojčice imaju lijepu, dugu kosu.*“ Ovaj primjer često se koristi kako bi se djecu navelo na aktivnosti i radnje koje ona odbijaju čime djecu od malih nogu uče rodnim stereotipima gdje dječaci trebaju biti jaki i snažni, a djevojčice lijepe i uredne.

Primjer 8. Djevojčica (6,3) dolazi u vrtić s majicom koja ima aplikaciju Supermana. Ostala djeca ju promatraju začuđeno i govore da ne može nositi tu majicu jer je ona djevojčica, a Superman je muško. Odgojiteljica prilazi djevojčici i uključuje se u razgovor: „*Imaš lijepu majicu. Jesi li ti Super Žena?*“ Djevojčica na to odgovara: „*Ne! Ovo je Superman! Posudila sam od brata jer mi se sviđa!*“

Primjer 9. Dječak (3,4) je došao u vrtić s nalakiranim noktima što kod druge djece izaziva podsmijeh i ružne komentare. Odgojiteljica je pokušala smiriti situaciju i djeci objasniti da i dječaci mogu imati nalakirane nokte. Ipak, dječaka dio djece i dalje zadirkuje stoga odgojiteljica odlučuje razgovarati s roditeljima dječaka. Kroz razgovor saznaje da je dječak htio nalakirati nokte jer je i njegova starija sestra lakirala ih. Odgojiteljica govori da shvaća,

no da bi za dječaka bilo bolje kad bi mu uklonili lak kako mu se druga djeca više ne bi rugala.

Primjer 10. Tijekom kinezioloških aktivnosti, odgojiteljica dijeli djecu srednje vrtićke dobi u dvije skupine. Kod podjele, jedan dječak negoduje jer ne želi biti s jednom od djevojčica koju smatra sporom. Odgojiteljica mu odgovara: „*Ti si gentleman pa ćeš ju naučiti da ubrza.*“

Primjer 11. Predškolska skupina s 27-ero upisane djece ima poseban sanitarni čvor s dva toaleta koji su označeni po spolu od strane odgojitelja. U skupini se nalazi 17 dječaka i 10 djevojčica koji zajedno odlaze na toalet nakon ručka. Budući da je manji broj djevojčica prisutan, one su završile te čekaju dječake koji uredno čekaju na red za „muški WC“. Na pitanje postavljeno odgojiteljici zašto ih ne pusti u „ženski WC“, dobivam odgovor „*neka se uče redu i strpljenju*“.

Iako u anketnom upitniku odgojitelji tvrde da se najmanji postotak rodni stereotipa i rodne nejednakosti stječe u vrtiću, ovi primjeri ukazuju da nije zanemariv broj odgojitelja koji se koriste njima u svom odgojno-obrazovnom radu. Razlog ovakvim kontradiktornim rezultatima možemo tražiti u implicitnoj pedagogiji odgojitelja koji smatraju sebe rodno osviještenima te nesklonima rodni stereotipima, no u praksi ih svjesno ili nesvjesno koriste. Kao što je gore navedeno, pojedini odgojitelji strahuju od konfliktnih situacija s roditeljima djeteta ili su nemoćni kod uspostavljanja discipline pa posežu za usporedbama koje su utemeljene na rodni stereotipima. Budući da su rodni stereotipi uvriježeni u društvo oduvijek, postali su dio svakodnevice te ih odgojitelji ne percipiraju kao takve pa se nesvjesno koriste njima u svom odgojno-obrazovnom radu.

Ipak, valja istaknuti i pozitivne primjere poticanja rodne jednakosti. U starijoj jasličkoj skupini djeca su se verbalno nadmetala tko će dobiti koju boju čaše za vodu govoreći da imaju „čašu za dečke“ ili „čašu za djevojčice“. Umjesto da odgojiteljica ide *linijom manjeg otpora* i pribavi čaše u neutralnoj boji, redovito je objašnjavala da ne postoje čaše „za dječake“ i za „djevojčice“. Nakon par tjedana ponavljanja, dio djece je usvojio njene riječi i opominjali su drugu djecu koja su i dalje tražila određenu boju čaše. Drugi pozitivan primjer uočila sam u starijoj vrtićkoj skupini gdje su odgojiteljice uredile sobu dnevnog boravka fotografijama likova u nestereotipnim aktivnostima te su provodile projekt koji je u velikoj mjeri uključivao stereotipna zanimanja koja obavljaju osobe suprotnog spola.

7. Zaključak

U 21. stoljeću sve veći naglasak se stavlja na ravnopravnost spolova. Brojne međunarodne organizacije naglašavaju važnost poticanja rodne jednakosti i suzbijanja rodni stereotipa. Kako bismo uspjeli u tome, potrebna je odgovarajuća edukacija od najranije dobi. Odrastajući djeca usvajaju brojne obrasce ponašanja temeljene na kulturi u kojoj žive, a prvi i ključni utjecaj na njihovo kreiranje stavova i mišljenja ima obitelj. Danas se djeca sve ranije uključuju u odgojno-obrazovne ustanove te odgojitelji postaju drugi ključni čimbenik u njihovoj socijalizaciji i usvajanju kulturnih obrazaca i normi stoga i bitan pokretač poticanja rodne jednakosti.

Upravo su odgojitelji i njihova stajališta o poticanju rodne jednakosti cilj ovog istraživanja. Istraživanje se sastojalo od dva koraka: anketiranja u kojem je sudjelovalo 106 odgojitelja te promatranja aktivnosti djece i odgojitelja.

Odgovarajući na pitanje koje se odnosi na opća stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i stereotipima odgojitelji su većinom iskazali mišljenje da rodni stereotipi nisu dio naše svakodnevice, kako ih ne trebamo prihvaćati te da je potrebno poticati rodnu ravnopravnost. Smatraju da se rodni stereotipi stječu u obitelji i kroz medije, dok se, prema njihovom mišljenju, u vrtiću i školi oni manje potiču. Većina se slaže da se poslovi ne bi trebali dijeliti na muške i ženske te bi odgoj, kućanski poslovi i financije trebali biti podjednako i muški i ženski posao. Također, smatraju da su stariji ljudi, muškarci te istočne države podložnije rodni stereotipima. U većoj mjeri se slažu da se poticanjem rodne jednakosti, obiteljske vrijednosti društva ne bi ugrozile.

U dijelu kojim su se ispitala stajališta odgojitelja o njihovoj ulozi i odgojno-obrazovnom utjecaju u poticanju i razvoju rodne ravnopravnosti rezultati pokazuju da je rodna podjela igračaka i dalje zastupljena. Većina odgojitelja smatra da djevojčice pokazuju velik interes za princeze dok su dječaci više orijentirani na sportske aktivnosti. Ipak, odgojitelji smatraju da natjecateljski duh nije više izražen kod dječaka te ne smatraju da je prihvatljiviji kod dječaka. Također, ne smatraju da su dječaci bolji vođe, ne treba im više discipline od djevojčica niti da su djevojčice bolje u verbalnoj komunikaciji. Usprkos uvriježenom mišljenju da su djevojčice mirnije, odgovornije te manje sklone konfliktima, odgojitelji svojim odgovorima to opovrgavaju. Isto tako, ne smatraju dječake spretnijima u konstruiranju, a djevojčice, po njihovom mišljenju, nemaju više smisla za estetiku i umjetnost te im se ne nude aktivnosti prema spolu (likovne aktivnosti za djevojčice, a sportske za dječake). Njih nešto manje od polovice smatra da djevojčice više teže interakciji

među spolovima, dok su mišljenja podijeljena oko tvrdnje da dječaci preferiraju igru s istim spolom. Kad se radi o izboru igračaka, mišljenja su podijeljena pa tako dio odgojitelja smatra da su djevojčice fleksibilnije kod izbora igračaka, a dio se s tim ne slaže. No, u većem broju odgojitelji se slažu da je jednako prihvatljivo da se djevojčice igraju loptom kao i dječaci lutkama. Slična razmišljanja su i kod odabira prostora za igru. Dok se veći dio odgojitelja ne slaže da djevojčice preferiraju igru u zatvorenom prostoru, mišljenja su podijeljena kod tvrdnje da dječaci preferiraju aktivnosti na otvorenome. Kada je u pitanju privrženost i izražavanje emocija, odgojitelji su složni da jednaku dozu utjehe trebaju i djevojčice i dječaci te podjednako izražavaju emocije i privrženost prema odraslima. Isto tako slažu se da je dječacima jednako važna pohvala njihova izgleda i odjeće. Većina odgojitelja uočava kod djece rodno stereotipne igre te ne opravdava segregaciju djece tijekom određenih aktivnosti. Odgojitelji tvrde da potiče djecu u aktivnosti stereotipno određene za suprotan spol te reagiraju na rodno stereotipne izjave djece i roditelja.

Većina odgojitelja smatra da je važno poticati rodnu ravnopravnost te da oni kao odgojitelji imaju važnu ulogu u tome te se ne slažu da rodne stereotipe treba zanemariti jer će se djeca s njima susretati tijekom ostatka života. Slažu se da je važno koristiti i poticati čitanje literature u kojima se likovi prikazuju u nestereotipnim ulogama. Također, tvrde da je potrebno koristiti se i isticati odgovarajući rod posebice kod stereotipnih uloga. Navode da ne postoji razlika u odgojno-obrazovnom radu muških odgojitelja i ženskih odgojiteljica. Indikativno je i ujedno ohrabrujuće mišljenje odgojitelja o potrebi da se dodatno educiraju o pitanjima rodne jednakosti tijekom formalnog i neformalnog obrazovanja i profesionalnog usavršavanja.

Na pitanje otvorenog tipa u kojem su odgojitelji mogli navesti svoje primjere rodnih stereotipa s kojima su se susretali u odgojno-obrazovnoj praksi većina odgojitelja navodila je da se susretala s rodnim stereotipima u kontaktu s roditeljima te djecom koja su označavala spol prema određenim bojama namijenjenim pojedinom spolu. Navode i primjere podjele igračaka i materijala i sredstava za rad. Posebno zabrinjavajući su česti navodi u kojima se negativno percipiraju dječaci koji izražavaju tugu kroz plač.

Tijekom promatranja aktivnosti djece i odgojitelja uočeni su svjesni i nesvjesni postupci odgojitelja temeljeni na rodnim stereotipima. Analizom određenih situacija koje su zabilježene, uočeno je kako odgojiteljice pozitivnije reagiraju na djevojčice koje često koriste kao „prigušivače“ koji smiruju nemirne dječake te ih percipiraju kao „dobre, mirne“, dok dječake percipiraju kao nestašne, ali brže, jače, snažnije. Također, uočeno je da dijele poslove, aktivnosti i boje prema spolu.

Postojeći izazov u istraživanjima u području odgojiteljske profesije s obzirom na većinu ispitanica ženskoga roda uslijed manjka muških odgojitelja, ovdje je također izražen. Može biti dodatan poticaj za daljnje produbljivanje i istraživanje ove teme. Također, iako rezultate ovog istraživanja nije moguće generalizirati, oni mogu poslužiti kao poticaj sadašnjim i budućim odgojiteljima i odgojiteljicama da redovito osvještavaju svoju praksu, kritički pristupaju rodnim stereotipima i aktivno promoviraju rodno-ravnopravne uloge, ponašanja, odnose i rodnu ravnopravnost.

Literatura:

1. Ban, A. (1991). Rodni stereotipi u predškolskoj igri. Play and playing in early childhood.
2. Belamarić, J. (2009) Ružičasto i plavo - Rodno osviješten odgoj u vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj*, 15(58), 14-17
3. Borić, R., Pešut, J. i Kesić, V. (2007) Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH
4. Børve, H. E. i Børve, E. (2017). Rooms with gender: physical environment and play culture in kindergarten. *Early Child Development and Care*, 187(5-6), 1069-1081. DOI: <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1223072>
5. Chen, E. S. L., & Rao, N. (2011). Gender socialization in Chinese kindergartens: Teachers' contributions. *Sex Roles: A Journal of Research*, 64(1-2), 103–116. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9873-4>
6. Gansen, H.M. Push-Ups Versus Clean-Up: Preschool Teachers' Gendered Beliefs, Expectations for Behavior, and Disciplinary Practices. *Sex Roles* 80, 393–408 (2019). <https://doi.org/10.1007/s11199-018-0944-2>
7. Gullberg, A., Andersson, K., Danielsson, A. et al. Pre-Service Teachers' Views of the Child—Reproducing or Challenging Gender Stereotypes in Science in Preschool. *Res Sci Educ* 48, 691–715 (2018). <https://doi.org/10.1007/s11165-016-9593-z>
8. Heffer, H. (2008) Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33(1), 165-175.
9. Hrvatska, R. (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Preuzeto s <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalnikurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>, 22, 2018.
10. Katz, P. A. i Walsh, P. W. (1991). Modification of children's genderstereotyped behavior. *Child development*, 62(2), 338-351.
11. Kolega, M., Ramljak, O. i Belamarić, J. (2011) Što ću biti kada odrastem? Analiza zanimanja u dječjim slikovnicama. *Magistra Iadertina*, 6(1), 25-35.
12. Konvencija o pravima djeteta (2001). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
13. Janković, J. i Koren, Z. (2001) Ponašanje i spol djece predškolske dobi. *Kriminologija i socijalna integracija*, 9(1-2), 11-19.
14. Marović, Z. (2009). Ne smiješ plakati, ti si dječak. *Dijete, vrtić, obitelj*. 15(58), 18-23.

15. Meland, A. T. i Kaltvedt, E. H. (2019). Tracking gender in kindergarten. *Early Child Development and Care*, 189(1), 94-103.
16. Muasya, J. N. i Kazungu, T. W. (2018). 'The Unfinished Business': Exploring Teachers' Views on Gender and Pedagogical Practices in Public Preschools in Nairobi County, Kenya. *African Educational Research Journal*, 6(1), 10-19.
17. Odenbring, Y. (2014). Gender, order and discipline in early childhood education. *International Journal of Early Childhood*, 46(3), 345-356.
18. Papanis, E. i Bouna, A. (2020). The formation of gender discrimination in childhood. Mitilene: University of the Aegean
19. Preuschoff, G. (2006.) *Odgov djevojića: Zašto su djevojčice različite i kako im pomoći da budu sretni i jaki kad odrastu*. Zagreb: Naklada Kojin.
20. Saramourtsi, E., Zafiri, M. i Pliogou, V. (2020). Gender Stereotypes in Children's Play, Pro-social and Aggressive Behavior in the Kindergarten Class: The Kindergarten Teachers' Stance. *Universal Journal of Educational Research*, 8(12A), 7992-8009.
21. Slunjski, E. (2013). *Kako djetetu pomoći da... (p)ostane tolerantno (razumije i prihvaća različitosti)*. Zagreb: Element d.o.o.
22. Stern, M. i Karraker, K. H. (1989). Sex stereotyping of infants: A review of gender labeling studies. *Sex roles*, 20(9), 501-522.
23. Stockard, J. (2006). Gender socialization. In *Handbook of the Sociology of Gender*. Springer, Boston, MA.
24. Šikić-Mićanović, L. (1997). Socialization and gender: the significance of sociocultural contexts. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 4-5(30-31), 577-595.
25. Weinraub, M., Clemens, L. P., Sockloff, A., Ethridge, T., Gracely, E. i Myers, B. (1984). The development of sex role stereotypes in the third year: Relationships to gender labeling, gender identity, sex-typed toy preference, and family characteristics. *Child development*, 55(4), 1493-503.1493-1503.
26. Wienclaw, R. (2011). Gender roles. *Sociology reference guide: Gender roles and equality*, 33-40. preuzeto s:
<https://ds.amu.edu.et/xmlui/bitstream/handle/123456789/3403/gender%20roles%20and%20equality.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=37>

Prilozi

Prilog 1. Anketni upitnik

Poštovani,

Ovim putem Vas želim zamoliti da izdvojite par minuta svoga vremena i ispunite anketni upitnik kojim se istražuju stavovi odgojitelja od rodnoj (ne)jednakosti i rodnim stereotipima. Svi podaci su u potpunosti **anonimni** i koristit će se samo u svrhu istraživanja za diplomski rad na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. Anketa je dobrovoljna i u svakom trenutku možete odustati od ispunjavanja. Unaprijed zahvaljujem!

Studentica: Anita Lopar

Spol: <input type="checkbox"/> Ž <input type="checkbox"/> M
Starosna dob: ____ godina (<i>upisati broj</i>)
Godine radnog iskustva: <input type="checkbox"/> 0 - 5 god <input type="checkbox"/> 5 - 10 god <input type="checkbox"/> 11 - 15 god <input type="checkbox"/> 16 - 20 god <input type="checkbox"/> 21 - 25 god <input type="checkbox"/> 26 - 30 god <input type="checkbox"/> 31 - 35 god <input type="checkbox"/> više 36 od god
Stupanj obrazovanja: <input type="checkbox"/> srednja škola (SSS) <input type="checkbox"/> viša škola (VŠS) <input type="checkbox"/> visoka škola (VSS)
Stručni naziv: <input type="checkbox"/> odgojitelj/ica <input type="checkbox"/> mentor/ica <input type="checkbox"/> savjetnik/ca
Dobna skupina u kojoj radite: <input type="checkbox"/> 1- 2 god <input type="checkbox"/> 2 - 3 god <input type="checkbox"/> 3 - 4 god <input type="checkbox"/> 4 - 5 god <input type="checkbox"/> 5 -6 god <input type="checkbox"/> 6 – 7 god <input type="checkbox"/> mješovita jaslička <input type="checkbox"/> mješovita vrtićka

1. Upoznat/a sam s pojmom <i>rodni stereotip</i> . <input type="checkbox"/> DA <input type="checkbox"/> NE <input type="checkbox"/> DJELOMIČNO
2. Upoznat/a sam s pojmom <i>rodna ravnopravnost</i> . <input type="checkbox"/> DA <input type="checkbox"/> NE <input type="checkbox"/> DJELOMIČNO
1. Upoznat/a sam s pojmom <i>rodne uloge</i> . <input type="checkbox"/> DA <input type="checkbox"/> NE <input type="checkbox"/> DJELOMIČNO

Molimo Vas da u sljedećim tvrdnjama iskreno i što preciznije odredite u kojoj mjeri se (ne)slažete s određenom tvrdnjom pri čemu je: 1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem.

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA				
	1	2	3	4	5
Smatram da su rodni stereotipi dio naše svakodnevice i da ih kao takve trebamo prihvaćati.	1	2	3	4	5
Smatram da se rodni stereotipi stječu kod kuće.	1	2	3	4	5
Smatram da se rodni stereotipi stječu u vrtiću/školi.	1	2	3	4	5
Smatram da se rodni stereotipi stječu kroz medije.	1	2	3	4	5
Smatram da je važno poticati na rodnu ravnopravnost.	1	2	3	4	5
Smatram da je prirodnije da je u obitelji zaposlen otac, a ne majka.	1	2	3	4	5
Smatram da je prirodnije da kućanske poslove obavlja žena.	1	2	3	4	5
Smatram da je prirodnije da muškarac obavlja poslove izvan stana/kuće (npr. uređenje vrta, okućnice).	1	2	3	4	5
Smatram da je odgoj djece posao žene.	1	2	3	4	5
Smatram da je prirodnije da otac brine za materijalnu sigurnost obitelji.	1	2	3	4	5
Poslove dijelim na muške i ženske.	1	2	3	4	5
Rodni stereotipi su više izraženi kod starijih osoba.	1	2	3	4	5
Rodni stereotipi su više izraženi kod mlađih osoba.	1	2	3	4	5
Rodni stereotipi su urođeni svakoj osobi.	1	2	3	4	5
Žene su sklonije rodnim stereotipima od muškaraca.	1	2	3	4	5
Muškarci su skloniji rodnim stereotipima od žena.	1	2	3	4	5
U zapadnim državama svijeta više se potiče rodna jednakost.	1	2	3	4	5
U istočnim državama svijeta više se potiče rodna jednakost.	1	2	3	4	5
Poticanjem rodne jednakosti, ugrozile bi se obiteljske vrijednosti našeg društva.	1	2	3	4	5

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA				
	1	2	3	4	5
Djevojčice najviše interesa pokazuju za bajke o princezama.	1	2	3	4	5
Dječaci najviše interesa pokazuju za aktivnosti koje uključuju veću količinu kretanja, akcije, natjecanja.	1	2	3	4	5
Natjecateljski duh prihvatljiviji je kod dječaka nego kod djevojčica.	1	2	3	4	5
Natjecateljski duh je više izražen kod dječaka nego kod djevojčica.	1	2	3	4	5
Dječaci trebaju više discipline nego djevojčicama.	1	2	3	4	5
Djevojčice su mirnije i tiše nego dječaci.	1	2	3	4	5
Djevojčicama je potrebna utjeha nego dječacima.	1	2	3	4	5
Dječaci izražavaju manje emocije.	1	2	3	4	5
Djevojčice imaju više smisla za estetiku i umjetnost.	1	2	3	4	5
Dječaci su bolji vođe nego djevojčice.	1	2	3	4	5
Djevojčice su bolje u verbalnoj komunikaciji nego dječaci.	1	2	3	4	5
Dječaci su spretniji u konstruiranju magnetima, kockama i drugim materijalima.	1	2	3	4	5
Lutke su primjerenije djevojčicama.	1	2	3	4	5
Nogomet je primjereniji dječacima.	1	2	3	4	5
Dječacima nije važna pohvala njihova izgleda, odjeće.	1	2	3	4	5
Djevojčice su manje sklone konfliktima nego dječaci.	1	2	3	4	5
Dječaci preferiraju aktivnosti na otvorenome.	1	2	3	4	5
Djevojčice preferiraju aktivnosti u unutrašnjem prostoru.	1	2	3	4	5
Dječaci pokazuju više interesa za sudjelovanje u projektima.	1	2	3	4	5
Djevojčice više teže interakciji među spolovima.	1	2	3	4	5
Dječaci više preferiraju igru s istim spolom.	1	2	3	4	5
Djevojčice su fleksibilnije kod odabira igračaka za igru.	1	2	3	4	5
Prihvatljivije je da se djevojčice igraju loptom nego dječaci lutkom.	1	2	3	4	5
Djevojčice su odgovornije od dječaka.	1	2	3	4	5
Dječaci pokazuju manju privrženost odraslima (roditelji, odgojitelji).	1	2	3	4	5
Djevojčice su strpljivije od dječaka.	1	2	3	4	5
Dječaci su spretniji od djevojčica.	1	2	3	4	5
Smatram da je segregacija djece prema spolu tijekom određenih aktivnosti opravdana (npr., tijekom kinezioloških vježbi).	1	2	3	4	5

U svom radu potičem djecu da se uključuju u aktivnosti koje su stereotipno određene za suprotan spol (npr., djevojčice potičem na igru građenja, dječake na igru u kuhinji).	1	2	3	4	5
Dječake češće zadužujem da npr. nose stolice, a djevojčice da obrišu stol.	1	2	3	4	5
Djevojčicama češće nudim likovne aktivnosti.	1	2	3	4	5
Dječacima češće nudim sportske aktivnosti.	1	2	3	4	5
U dječjoj igri uočavam manifestiranje dječjih predodžbi o rodnim ulogama.	1	2	3	4	5
Smatram da je opravdano reagirati kada od djece čujemo rodno stereotipne izjave (npr. dječaci ne plaču, ružičasta je za djevojčice).	1	2	3	4	5
Smatram da je opravdano reagirati kada od roditelja čujemo rodno stereotipne izjave (npr. dječaci ne plaču, ružičasta je za djevojčice).	1	2	3	4	5

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA				
Smatram da je važno poticati razvoj cjelovite osobnosti djeteta, neovisno o njegovom/njezinom spolu.	1	2	3	4	5
Smatram da odgojitelji imaju važnu ulogu u promicanju rodne ravnopravnosti kod djece.	1	2	3	4	5
Smatram da je osvještavanje djece o rodnim stereotipima nepotrebno jer će se djeca s njima susretati ostatak svog života.	1	2	3	4	5
Smatram da svojim djelovanjem mogu utjecati na osvještavanje rodnih stereotipa kod djece.	1	2	3	4	5
Smatram da je važno isticati oba roda (npr. kolege i kolegice; prijatelji i prijateljice).	1	2	3	4	5
Smatram da je važno koristiti ženski ili muški rod kod rodno stereotipnih uloga (npr. policajka, medicinski tehničar).	1	2	3	4	5
Smatram da je važno koristiti odgovarajuće ženske imenice uz zanimanja i aktivnosti žena (npr. Ana je pilotkinja, Iva je danas slavljena.).	1	2	3	4	5
Smatram da je važno djecu poticati na čitanje i proučavanje literature koja prikazuje likove u nestereotipnim ulogama (npr., dječak kuha, djevojčica popravlja bicikl).	1	2	3	4	5
Smatram da bi odgojitelji trebali koristiti rodno neutralne materijale u radu.	1	2	3	4	5
Smatram da bi odgojitelji trebali biti više educirani o rodnoj jednakosti tijekom formalnog obrazovanja.	1	2	3	4	5

Smatram da bi odgojitelji trebali biti više educirani o rodnoj jednakosti kroz neformalno obrazovanje/stručna usavršavanja (npr., radionice, seminari, tečajevi).	1	2	3	4	5
Smatram da ne postoji razlika u odgojno-obrazovnom radu kod muških odgojitelja i ženskih odgojiteljica.	1	2	3	4	5

Jeste li se u svom odgojno-obrazovnom radu susretali ili koristili rodne stereotipe?

- DA NE

Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, navedite primjer.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)